

336.717.332:130.2.37

*Гарацук О.В., д.е.н., доцент,
Державна інспекція навчальних закладів України,
Куценко В.І., д.е.н., професор,
ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАН України»*

**ИННОВАЦІЙНА ПАРАДИГМА СТАЛОГО СОЦІОГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ:
МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ, ПРІОРИТЕТИ ТА ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ**

„Не вирішивши соціальних проблем, з кризи не вийти”

Ф. Рузвельт

У зв'язку зі зміною економічної парадигми, переходом до ринкових принципів господарювання та кардинальними перетвореннями в соціогуманітарному розвитку змінюються і стратегічні його напрями. Соціогуманітарний розвиток представляє собою важливу складову загального економічного життя. Водночас він є важливим чинником сталого розвитку, забезпечення успішного функціонування не лише економіки, а і суспільства в цілому. Адже відомо, що ослаблення уваги держави до розв'язання соціальних проблем веде до зростання соціальної незахищеності громадян, диференціації доходів різних верств населення, зниження рівня життя значної частини населення та зростання злочинності. Іншими словами, соціогуманітарна сфера забезпечує сталий розвиток, який є передумовою формування цілісної системи в усій її багатогранності економічних, інноваційних, соціальних та екологічних особливостей розвитку, забезпечує реалізацію принципу системності у вивченні проблем сталого розвитку. Сталий розвиток сприяє досягненню збалансованого розв'язання соціально-економічних завдань і проблем збереження природно-ресурсного потенціалу, що є стратегічним завданням держави. Адже саме такий розвиток дозволяє забезпечити перехід економіки на інноваційний, соціально орієнтований шлях розвитку. Сталий розвиток передбачає оптимізацію основних параметрів в умовах стабільності внутрішнього і зовнішнього середовища; перехід країни від експортно-сировинного до інноваційного типу розвитку, що базується на використанні конкурентних переваг і раціональній соціо-еколого-економічній взаємодії, масовому впровадженні енерго- і ресурсозберігаючих технологій, зміні структури економіки особистого і виробничого споживання при збереженні сприятливого довкілля. Для цього сталий розвиток має базуватись на наступних принципах: триєдності цілей (економічних, екологічних, соціальних); урахування факторів економічної спеціалізації при розробці стратегії та переходу до сталого розвитку.

Головним завданням сталого соціогуманітарного розвитку є задоволення потреб населення, сприяння успішному функціонуванню виробничо-господарської діяльності всього соціально-економічного комплексу країни в умовах переходу економіки на інноваційний шлях розвитку.

Численні дослідження переконують важливість та значення соціогуманітарної сфери, її місце та роль у забезпеченні економічного зростання. Тож не дивно, що спостерігається підвищена увага до її дослідження. Серед науковців, роботи яких у тій чи іншій мірі стосуються розвитку соціогуманітарної сфери, слід назвати В. Андрущенка, І. Ансоффа, Д. Балла, Д. Безгадова, Р. Будона, А. Гамоненка, А. Гармашева, В. Огнев'юка, П. Сорокіна, О. Осипова, Х. Ортега-Гасета, Т. Парсонса, А. Турена. Я. Щепанського та багато інших.

Е. Бенфілд, скажімо, стверджує, що між соціогуманітарним розвитком та економікою існує тісний зв'язок. Темпи економічного розвитку різних країн детерміновані сформованими в них соціогуманітарними системами, діяльність яких впливає на якість життя населення. Існує цей зв'язок і між економікою та окремими складовими соціогуманітарної сфери. Адже економіка залежить від фахівців, професіоналів, підготовка яких здійснюється у сфері освіти – важливій складовій соціогуманітарного комплексу [11].

Одним із перших, хто започаткував системно-функціональну роль освіти, був Е. Дюркгейм, який стверджує, що особлива роль освіти у цьому контексті полягає, перш за все, у забезпеченні:

- закріплення та відтворення суспільних відносин;
- стійкості соціальної структури суспільства;

ИННОВАЦИОННОЕ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ

- регулювання відносин між членами суспільства шляхом вироблення визначених зразків, еталонів, деталей;
- згуртованості та передбачуваності поведінки головної продуктивної сили;
- взаємозалежності та взаємовідповідальності членів суспільства [5, с. 108].

А.Т. Парсонс вважає, що однією з найважливіших функцій освіти є економічна, завданням якої є забезпечення формування соціально-професійної структури працівників, які володіють необхідними знаннями та навичками [14]. Проте в Україні ще не досягнуто суттєвих зрушень у забезпеченні сталого соціогуманітарного розвитку, не використано для цього інноваційний підхід. Потребує вдосконалення сама методологія вирішення цієї проблеми.

Високого рівня добробуту досягають лише ті країни, які його будують не на розпродажу невідновлювальних природних ресурсів, а на запозиченні, вдосконаленні й створенні високих і надвисоких технологій одночасно з підвищенням освітньо-професійного рівня населення. У цьому контексті заслуговує на увагу досвід Фінляндії, яка обрала шлях підвищення добробуту населення, що включає необхідність формування:

- патріотичного обов'язку дітей і молоді через свідоме та ефективне навчання;
- обов'язку у промисловців і бізнесменів вкладати кошти не у зарубіжні, а у вітчизняні підприємства для всієї нації;

- потреби, щоб освіта та наука прискорено розширювали фундаментальні і високотехнологічні дослідження (інформаційні, комунікаційні, біотехнологічні) [10, с. 34]. Саме розвиток освіти* та науки – складові соціогуманітарної сфери активно впливають на економічні показники. Наприклад, продуктивність праці залежить не лише від застосування техніки, але і від оволодіння працівниками професійною майстерністю. Розрахунки підтверджують, що співвідношення величини витрат на освіту й показника економічного ефекту від неї дорівнює 1:4, а продуктивність праці фахівця з вищою освітою в 10-11 разів перевищує витрати на його підготовку. Щоправда, в Україні ВВП на душу населення продовжує залишатись низьким – 6535 дол. США, тоді як у світі – 10,6 тис., Норвегії – 58,8; Катарі – 79,0, Ліхтенштейні – понад 81 тис. дол. [10, с. 34]. Це показники, які, з одного боку, впливають на стан соціогуманітарного розвитку, а з іншого, соціогуманітарний розвиток впливає і на величину ВВП.

Разом із тим термін „соціогуманітарний розвиток” до цього часу не має однозначного тлумачення. Зміст і об'єктно-елементарний склад визначається його роллю у розвитку соціально-економічних систем. За визначенням багатьох науковців, соціогуманітарний розвиток включає сферу освіти, охорони здоров'я, культури, спорту, тобто такі види діяльності, що сприяють підвищенню ступеня інтеграції загальногосподарської діяльності. Нерідко його (соціогуманітарний розвиток) називають інтегральним елементом продуктивних сил. Іншими словами, соціогуманітарний розвиток опосередковано пов'язаний з виробничим процесом, виконуючи при цьому численні функції щодо обслуговування господарського процесу, у тому числі підготовку кадрів, інформаційне забезпечення економіки та ін.

Нерідко можна зустріти тлумачення, у відповідності з якими окремі складові соціогуманітарної сфери характеризуються певною гнучкістю. А тому, на думку окремих авторів, недоцільно пропонувати жорстку класифікацію соціогуманітарних об'єктів. Ми ж щодо визначення соціогуманітарного розвитку підтримуємо ту точку зору, у відповідності з якою галузі соціогуманітарного призначення – це такі, що „виробляють” послуги, забезпечують обмін результатами діяльності в суспільному виробництві і житті людини, створюють умови для відтворювальних процесів. Соціогуманітарна сфера, зокрема, такі її складові як торгівля, транспорт і зв'язок забезпечують транспортування, акумуляцію, розподіл різних факторів і результатів виробництва. Вся ж соціогуманітарна сфера сприяє розвитку форм організації суспільного виробництва та поглибленню розподілу праці.

Звідси основними завданнями, що стоять у цьому контексті перед соціогуманітарною сферою, є:

- забезпечення необхідних умов для ефективного функціонування базових галузей суспільного виробництва та створення необхідних умов для обороту продукції;

* За рівнем розвитку освіти Україна значно випереджає середньосвітовий показник. Так, середня тривалість навчання осіб старше 25 років складає 11,3 років (у світі – 7,4), очікувана тривалість навчання (навчання у зрілому віці, включаючи другу і третю, Україна посідає 39 місце у світі (середньосвітовий показник складає 12,3 років, в Україні – 14,6 (в Австралії – 20,5, Новій Зеландії – 19,7 років)

ИННОВАЦИОННОЕ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ

- створення сфери прикладання суспільної праці (живої та уречевленої праці), функціональним призначенням якої є формування загальних умов нормального функціонування виробництва.

Результатом діяльності соціогуманітарної сфери є послуга, тобто результат безпосередньої взаємодії виконавця і споживача щодо задоволення потреби споживачів. Відомо, що за своїм функціональним призначенням послуги, що надаються населенню, поділяються на матеріально-побутові та соціально-культурні. Перші – це послуги, направлені на задоволення матеріально-побутових потреб, тоді як другі – на задоволення духовних та інтелектуальних, на підтримку нормальної життєдіяльності споживача [2; 3].

Соціогуманітарна сфера забезпечує підтримку і відновлення здоров'я, духовний і фізичний розвиток особистості, підвищення професійної майстерності населення. Грецький філософ Сократ підкреслював, що здоров'я – це ще не все. Проте без здоров'я, зазначає він, все інше – ніщо. Адже лише фізично і духовно здорова людина може відчути радість буття, бути здатною до творчої перетворювальної діяльності в усіх сферах людського життя. Сьогодні, на жаль, стан здоров'я населення України має тенденцію до погіршення. Свідченням цього є зростання захворюваності, перевищення смертності над народжуваністю, зменшення чисельності населення та середньої тривалості життя, яка в Україні є набагато меншою, ніж у наших західних сусідів (рис. 1) [11].

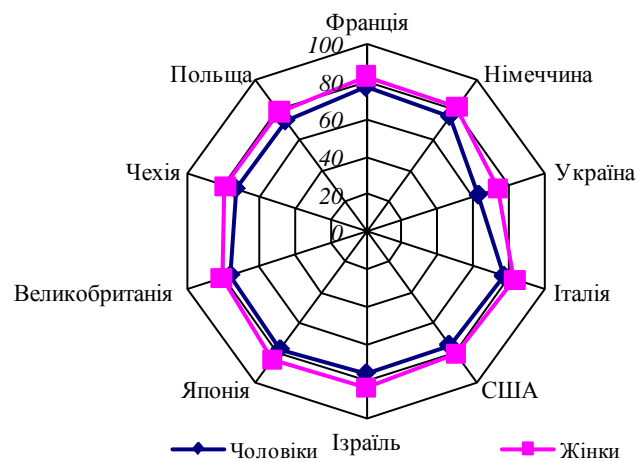

Рис. 1. Середня тривалість життя

Серед причин такої різниці слід виділити низький рівень життя в Україні (середній добробут, приміром, росіян нині складає 10 тис. дол., білорусів – 6 тис., українців – 2,5 тис. *); порушення балансу у відносинах між людиною і природою, що є наслідком, перш за все, низької екологічної культури населення тощо [8].

Нині, як свідчить статистика, 65-90% школярів мають серйозні порушення нервово-психічної сфери, 90% випускників шкіл мають проблеми з хребтом, почастишали випадки суїциду, насильства, злочинності серед підлітків і молоді. Якщо у 1900 р. на 100 тис. осіб вчинялося три самогубства, то через 100 років – 34,5. Лише на Одещині у 2011 р. сталося 130 дитячих самогубств.

Поліпшити ситуацію зі станом здоров'я населення можна шляхом активізації механізмів державного управління системою охорони здоров'я. Серед останніх варто виділити наступні:

- система фінансування галузі;
- організація системи охорони здоров'я на макро- та мікрорівнях;
- оплата медичних послуг;
- регулювання діяльності в сфері охорони здоров'я з метою досягнення оптимального поєднання державного впливу та ринкових важелів;
- соціальний маркетинг тощо.

У сфері охорони здоров'я механізм державного управління – це практичні заходи, засоби, важелі та стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставленої мети. Останньому має сприяти правильний вибір моделі розвитку системи охорони здоров'я. Серед нині діючих модель

* Нині середня тривалість життя в Україні складає 68,6 років, тоді як у світі цей показник – 69,3

ИННОВАЦИОННОЕ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ

переваги споживачів. Усі суб'єкти у такій моделі (страхові компанії, надавачі та споживачі медичних послуг) взаємодіють як вільні суб'єкти ринку. Медичне страхування здійснюється на приватній основі, хоча і забезпечується через роботодавців шляхом добровільних внесків. У числі позитивних моментів цієї моделі слід назвати:

- наявність стимулів для розвитку професіоналізму медичних працівників;
- забезпечення високої якості медичної допомоги;
- мобільність ресурсів;
- інтенсивний розвиток нових медичних технологій. Разом із тим, слід відмітити, що дана модель характеризується великими соціальними втратами;

- модель Бісмарка (соціально орієнтована), що базується на обов'язковому соціальному страхуванні всіх жителів відповідно до визначеного рівня доходів, що передбачає:

- ефективне надання медичних послуг;
- стабільне фінансування охорони здоров'я;
- регулювання прав пацієнтів як споживачів послуг;
- об'єднання ризиків і взаємна підтримка;
- надання послуг з урахуванням потреб населення, а розподіл фінансового тягаря здійснюється відповідно до можливостей населення;

- реалізацію цілей державної політики охорони здоров'я, зберігаючи при цьому певний рівень незалежності галузі від Уряду;

- модель Беверіджа (державна система охорони здоров'я;) передбачає, що фінансування галузі здійснюється через загальну податкову систему, тобто за рахунок державного бюджету, який залишається головним джерелом її фінансового забезпечення. Така система притаманна Ірландії, Скандинавським країнам, Великобританії, Португалії, Іспанії, де галузь фінансується за рахунок коштів державного бюджету та соціального страхування;

- модель Семашко, що передбачає фінансування виключно з державного бюджету.

Щоб забезпечити оптимальний варіант розвитку системи охорони здоров'я, при виборі моделі потрібно врахувати як позитивні, так і негативні характеристики кожної з них, зокрема, її фінансового забезпечення.

Соціогуманітарний розвиток, як зазначено вище, направлений на виробництво споживчих вартостей, які, як правило, не мають уречевленої форми. Самі ж послуги до її надання не існують, а сам продукт створюється в процесі надання послуги. Останнє ж нерідко вимагає спеціальних знань та майстерності працівників, формування яких забезпечує освіта, у розвитку якої пріоритетами мають стати формування у випускників лідерських і підприємницьких навичок, які мають забезпечити реалізацію бізнес-проектів у різних галузях економіки [7]. Адже сьогодні, за оцінками експертів, економіка України відноситься до найменш конкурентоспроможних. Це підтверджують і дані щодо прямих іноземних інвестицій в її економіку (рис. 2).

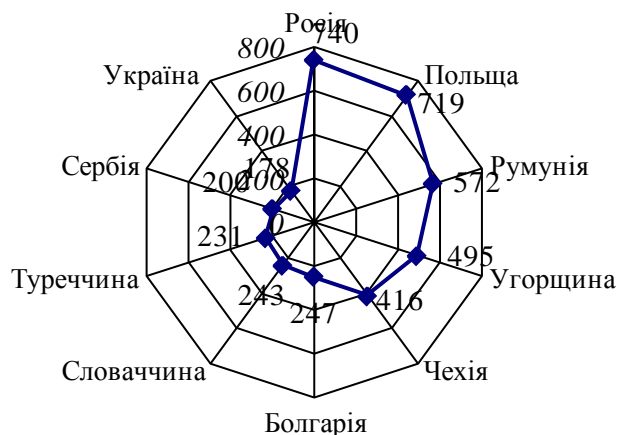

Рис. 2. Кількість інвестиційних проектів (2006-2010 рр.) в Україні та інших країнах Європи

Як видно із рис. 2, Україна за кількістю інвестиційних проектів прямих іноземних інвестицій серед названих країн займає найнижче місце. Поліпшення ситуації в цьому контексті буде залежати

ИННОВАЦИОННОЕ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ

від якості підготовки кадрів [2; 3; 7]. Адже кадри вирішують усе. Визначальними показниками ж кадрового забезпечення будь-якої сфери економічної діяльності виступають:

- освітній рівень працівників;
- уміння здійснювати стратегічне управління довіреною сферою;
- визначення довготривалих орієнтирів розвитку як економіки в цілому, так і соціогуманітарної сфери, зокрема;
- формування власної системи діяльності, що матиме вирішальний вплив на діяльність соціогуманітарної сфери в цілому;
- забезпечення випускників навчальних закладів підприємницькою компетентністю;
- вдосконалення механізму управління бізнесом у соціогуманітарній сфері;
- формування соціально-економічних, матеріально-технічних, фінансових засад розвитку соціогуманітарної сфери, середовища, яке б максимально сприяло становленню життєвої компетентності особистості, розвиток її комунікативних і модернізаційних якостей.

Це потребує вдосконалення матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів, оптимізації мережі об'єктів. Сьогодні Україна знаходиться в числі лідерів країн за чисельністю вищів у цілому, у тому числі і за кількістю приватних ВНЗ (табл. 1) [3; 7].

Таблиця 1

Структура ВНЗ за формою власності, %, 2010 р.

Країна	Державна форма власності	Змішана форма	Приватна форма
Японія	27,5	-	72,5
Польща	71,6	-	28,4
Бельгія	41,5	58,5	-
США	76,0	-	2,4
Франція	87,3	-	11,4
Росія	88,7	-	11,3
Фінляндія	89,8	-	10,2
Туреччина	96,0	-	4,0
Словаччина	99,2	-	0,8
Канада	100	-	-
Україна	76,0	-	24,0

Джерело: [6, с. 141].

Не дивлячись на те, що частка приватних ВНЗ в Україні є досить високою, це, на жаль, не позначилось на поліпшенні матеріально-технічної бази вищої школи в цілому, яка ще не відповідає сучасним потребам. Тож не дивно, що в організаціях, навчальних закладах, які надають соціогуманітарні послуги, гострою залишаються, принаймні, проблема, пов'язана з визначенням обсягу та якості послуг. Покупцю (споживачу) послуги складно визначити, за що вони платять гроші. Адже самі ж послуги можна оцінити лише після їх виконання, після закінчення навчання. Тому основними критеріями якості послуг є користь чи вигода, яку отримує клієнт за надані йому послуги. Наслідком нерозривності виробництва і споживання послуг є змінність якості послуг, яка в значній мірі залежить від того, хто і де їх надає. Можна виділити групи факторів, які впливають на якість, у тому числі освітніх послуг: економічні, соціальні, організаційні. Всі вони безпосередньо пов'язані: з організацією управління персоналом підприємства, яке надає послуги. Низька якість послуг може бути викликана невисокою кваліфікацією працівників, неякісною інформацією, відсутністю належного контролю за роботою персоналу [9, с. 187]; унікальністю споживача, що пояснює високий рівень індивідуалізації послуг у відповідності з вимогами споживача, що, в свою чергу, вимагає всебічного систематичного вивчення поведінки споживача. Жива праця в соціогуманітарній сфері сприяє збільшенню вартості сукупного продукту. При цьому матеріально-речова форма споживчої вартості залишається незмінною.

В цілому соціогуманітарний розвиток сприяє забезпеченню сталого суспільного розвитку, кінцевим результатом якого є не виробництво уречевленої продукції, призначеної безпосередньо для виробничого і невиробничого споживання, а обслуговування діяльності базових галузей матеріального виробництва (промисловість, сільське господарство, будівництво) і життєзабезпечення населення. Важливим показником останнього є індекс людського розвитку (ІЛР). Протягом 1990–2010 рр. в Україні він зріс з 0,690 до 0,710 (табл. 2) [12].

Таблиця 2

Динаміка основних показників індексу людського розвитку в Україні

Рік	Очікування життя при народженні, років	Очікувана тривалість навчання, років	Середня тривалість навчання, років	ВНД в розрахунку на одну особу, за ПКС %	Значення ІЛР
1990	69,7	12,4	9,1	8928	0,690
1995	67,8	11,9	10,4	4153	0,644
2000	67,4	12,9	10,7	3882	0,649
2008	67,9	14,2	11,1	5976	0,696
2010	68,6	14,6	11,3	6535	0,710

У зростанні показника людського розвитку важлива роль відводиться й культурі, яка в суспільному розвитку проявляється в:

- забезпеченні широкого доступу до культурних надбань для духовного, естетичного, освітнього збагачення кожного громадянина;
- розвитку творчого потенціалу суспільства, його культурного капіталу – для важливого чинника розбудови „економіки знань”;
- збереженні та активному використанні культурно-історичної спадщини тощо.

Водночас спостерігається й зростання більшості його складових. Як видно із табл. 2, останнім часом спостерігається зростання практично всіх складових індексу людського розвитку, хоча деякі з них (очікувана тривалість життя та величина ВНД на одну особу), ще не досягли рівня 1990 р. За ІЛР Україна ще відстає від багатьох бувших союзних республік (табл. 3) [12].

Таблиця 3

Показники людського розвитку України та ряду інших країн, 2010 р.

Країна	Значення ІЛР	Коефіцієнт багатомірної бідності, %	Частка населення у зоні ризику багатомірної бідності, %
Вірменія	0,695	2,3	5,5
Грузія	0,698	0,8	5,3
Україна	0,710	2,2	1,2
Азербайджан	0,713	5,4	12,4
Казахстан	0,714	0,6	5,0
Росія	0,719	1,3	0,8

В умовах інноваційного, науково-технічного розвитку, зміни ринкової кон’юнктури потребує й більш гнучких підходів до визначення соціогуманітарної сфери, її структури, забезпечуючи концептуальну основу тактичних і стратегічних управлінських рішень щодо активізації державного підприємницького потенціалу в самій соціогуманітарній сфері на макро- та мезорівнях. В цих умовах важливо сформувати стратегічні орієнтири сталого економічного розвитку, визначивши місце і роль у цьому процесі соціогуманітарної сфери. Це, в свою чергу, потребує виявлення:

- закономірностей залежності ефективності виробництва від соціогуманітарного розвитку;
- впливу соціогуманітарної сфери на розвиток суспільства в цілому.

Результати досліджень свідчать, що розвиток соціогуманітарної сфери суттєво впливає на інтенсифікацію та підвищення ефективності виробництва, створення передумов для економічного зростання та підвищення рівня життя населення. Не дивлячись на те, що в переважній більшості соціогуманітарна сфера є бюджетною сферою, останнім часом все більша кількість видів її діяльності стають рентабельними. Цьому сприяє те, що останнім часом кардинальні зміни відбуваються практично в усіх ланках даної сфери. Скажімо, на залізницях нині курсують швидкісні потяги, в результаті час перебування пасажирів у дорозі скорочується вдвічі-втричі. А час, як говорить народна мудрість, – це найдешевший і водночас найдорожчий ресурс. Багато нового появилось і в торгівлі, зокрема, Інтернет-торгівля. Окрім того, останнім часом розвивається багато нових послуг (лізингові, маркетингові, інжинірингові тощо). Все це має позитивний вплив на соціально-економічний розвиток країни.

Проте ще залишається багато нерозв’язаних проблем як у соціогуманітарній сфері в цілому, так і в кожній її складовій, зокрема. Тому гострою залишається необхідність прийняття рішень щодо забезпечення перспективних підходів і стимулів управління цим процесом. Мають бути забезпечені перш за все інституціональні умови забезпечення оптимальних темпів і напрямів розвитку соціогуманітарної сфери в контексті сприяння сталому розвитку. У цьому контексті необхідно

ИННОВАЦИОННОЕ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ

активізувати розвиток малого бізнесу у цій сфері, сприяти підвищенню конкурентоспроможності підприємств і продукції соціогуманітарної сфери. У перспективі в даній сфері має набути активний розвиток підприємств приватно-державної форми власності, що сприятиме більш успішному вирішенню проблем зайнятості, наближенню послуг до міжнародних стандартів. При цьому важливо також сформувати інноваційне середовище, під яким розуміються особливі умови діяльності, що дозволяють генерувати значний науковий і фінансовий потенціал, покращити інформаційне забезпечення даної сфери. Низький рівень інформатизації в соціогуманітарній сфері негативно позначається й на загальноукраїнському показнику. За рівнем інформатизації Україна знаходиться в кінці першої сотні країн світу.

Покращенню цієї ситуації має сприяти будівництво в Україні аналога каліфорнійської кремнієвої (силіконової) долини. Восени 2012 р. на території Святошинського району м. Києва почнеться будівництво інноваційного парку Biolic Hill, в якому будуть зосереджені компанії, що спеціалізуються в області високих технологій. Це, в свою чергу, передбачає необхідність активізації інноваційного підходу у розвитку в усіх ланках соціогуманітарної сфери.

На форумі Міністерств освіти Європейських країн „Школа XXI століття: Київські ініціативи” було проголошено 7 напрямів Євроінтеграції дошкільної та середньої освіти, зокрема: дошкільна освіта; спільна історія без розділових ліній; толерантність; через мову до взаєморозуміння; інформаційно-комунікативні технології – освіта без кордонів; від шкіл – партнерів до партнерів – країн; новій освіті Європи – новий європейський учитель [4, с. 17].

Разом із тим, як свідчать результати нашого аналізу, стан матеріально-технічної бази освіти такий, що не задовольняє сучасні потреби щодо реалізації зазначених напрямів. Тому в Україні передбачається в найближчі 10 років забезпечити повну інформатизацію навчальних закладів усіх рівнів – від створення веб-сайту кожного навчального закладу до впровадження інформаційних технологій в освітній простір. В Меморандумі ЮНЕСКО (1994 р.) записано, що лише фундаментальна освіта дає знання, які є універсальними за своєю суттю. Останньому сприяють: синергетичний підхід, який базується на теорії складних нелінійних динамічних систем, що ґрунтуються на природничих знаннях. Синергетика тут розглядається як система нелінійних, дивергентних процесів, здатних до самоорганізації; системний підхід, що є невід’ємною особливістю теоретико-методологічних знань, бо надає сукупність знань, умінь і навичок цілісності. Учням це дає змогу зрозуміти структурно-функціональні зв’язки між подіями і фактами, встановити співвідношення між поняттями і законами, з’ясувати причинно-наслідкову залежність між ними; акмеологічний підхід тісно пов’язаний з діяльнісним підходом у плані розвитку творчих засад особистості, орієнтує учня (студента) на досягнення особистісних результатів.

Прискоренню інноваційного розвитку в соціогуманітарній сфері, зокрема, в освіті, як свідчить досвід розвинених країн, сприяє:

- створення технопарків і бізнес-інкубаторів (при вищих навчальних закладах) в якості ефективних елементів інноваційної інфраструктури, що прискорює розвиток інновацій на основі підтримки малого інноваційного підприємництва, створення умов для інтеграції учасників інноваційного процесу;

- здійснення ціленаправленої підтримки наукових досліджень, освітніх програм, модернізація технічних стандартів;

- удосконалення механізму модернізації освітньої сфери;

- активне формування технологічної платформи і промислових площадок, сприяючих інтеграції зусилля бізнесу, науки і держави у розв’язанні національних цілей і задач.

Технопарки та бізнес-інкубатори, що діють при вищих навчальних закладах, сприяють створенню комерційних площадок і малих підприємств для просування об’єктів інтелектуальної власності та інноваційних розробок як науковців, так і студентів на ринок інтелектуальних товарів і послуг. Малі інноваційні підприємства соціогуманітарного спрямування стають нерідко ринковим генератором інноваційних ідей, важливим чинником формування інноваційного середовища соціогуманітарного спрямування. Для прискорення цього необхідно виділити ключові складові, що мають характер сталого прояву закономірностей, які, з одного боку, визначають напрями інноваційного розвитку, а з іншого, – дозволяють сформувати набір складових, комбінація яких забезпечує інноваційний соціогуманітарний розвиток. Для цього необхідним є:

- наявність ресурсів для інноваційної діяльності (науково-технічний, людський, інтелектуальний) та попиту на інновації соціогуманітарного спрямування;

ИННОВАЦИОННОЕ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ

- взаємодія між галузями, що забезпечують соціогуманітарний комплекс необхідним ресурсом. Адже, як стверджує А. Акаєв, дифузія інновацій по логістичній траєкторії відбувається лише в сприятливому економічному середовищі [1, с. 141-162].

І ця траєкторія може мати характер „доганяючого” розвитку, що характеризується засвоєнням господарюючими суб’єктами уже відомих та опробуваних у „точках росту” технологій без внесення будь-яких змін. Дифузія інновацій проявляється в процесах заміни, технологічних нововведень, появи нових підгалузей. Побудова ж інноваційно орієнтованої траєкторії розвитку за моделлю „генерування інновацій” передбачає стимулювання розвитку малого інноваційного бізнесу шляхом формування інноваційної інфраструктури. Останньому має сприяти зростання освітнього рівня працівників. Високий освітній рівень зайнятого населення свідчить про накопичення людського капіталу, розширює можливості зайнятості населення. Рівень безробіття серед осіб з вищою освітою є значно нижчим середнього показника. Адже в сучасних умовах творчі можливості працівника, його здатність до створення нових знань і технологій, перетворення їх у продукти, послуги стають головною рушійною силою економіки майбутнього. Відомий економіст В. Леонт’єв зазначає, що без активізації духовно-моральної сфери інноваційної економіки не буде й постіндустріального суспільства в цілому [2; 3].

Важливим завданням залишається раціональне використання ресурсів соціогуманітарної сфери, у тому числі у кожній галузі. Підвищенню рівня використання кадрового потенціалу у даній сфері має сприяти ліквідація існуючої диспропорції в оплаті праці, в наданні соціальних гарантій тощо. Зарплата вчителя, приміром, нині в Україні складає 68% від середнього показника в країні, тоді як у, приміром, Німеччині – 148, Великій Британії – 121%. Нині посадові оклади всіх освітян не сягають навіть половини передбаченого законодавством рівня і складають 35-40% необхідної величини. Така зарплата, безперечно, не спонукає працівника до підвищення ефективності праці, не сприяє позитивному іміджу вчителя, що негативно позначається на ефективності його діяльності. Тож не дивно, що кадри соціогуманітарної сфери використовуються досить неефективно. Скажімо, 50% дипломованих вчителів міських шкіл не працює за спеціальністю, а у сільській місцевості – кожен третій. Тому при визначенні потреби суспільства, економіки в новому соціогуманітарному будівництві мають бути враховані: структурні зміни, що відбуваються чи мають відбуватися в даному сегменті економіки, включати ліквідацію чи перепрофілювання окремих її сегментів; заходи щодо розширення, реконструкції та технічного переоснащення діючих підприємств, організацій; наявність незавершеного будівництва тощо.

Таким чином, для посилення ролі соціогуманітарної сфери, що розвивається на інноваційній основі, у забезпеченні сталого розвитку необхідно підвищити роль людського капіталу в сфері розвитку інновацій, активізувати підготовку кадрів і підвищення кваліфікації працівників; забезпечити стимулювання інноваційної активності економічних суб’єктів, підтримку розвитку інноваційної інфраструктури, у тому числі у сфері малого бізнесу, зокрема, для виходу їх на ринок інноваційної продукції. Це, в свою чергу, потребує створення максимально комфортних умов для інноваційного розвитку, у першу чергу для тих підприємств, які розвиваються з урахуванням потреб інноваційної економіки, а також подолання тих проблем, які притаманні соціогуманітарній сфері, де має місце високий рівень зносу основних засобів, недостатній рівень кваліфікації працівників, низький рівень оснащення сучасним обладнанням, а значна частина його потребує повної заміни. Останнє зумовлено недостатньо ефективною системою управління; важким фінансовим станом соціогуманітарної сфери, відсутністю економічних стимулів зниження витрат при наданні послуг, а звідси і мотивації до ефективної праці. Подолання цих проблем сприятиме нарощуванню обсягів і підвищенню якості соціогуманітарних послуг – важливого чинника забезпечення сталого розвитку.

Література

1. Акаєв А.А. Современный финансово-экономический кризис в свете теории инновационно-технологического развития экономики и управления инновационным процессом // Мониторинг глобальных и региональных рисков 2008/2009 / под ред. Д.А. Хатурина, А.В. Коротаева. М.: УРСС. 2009. – С. 141-162.
2. Гаращук О.В. Кадровий потенціал регіону: шляхи формування та використання / О.В. Гаращук. – Київ: Вид-во Європейського університету, 2011. – 372 с.
3. Гаращук О.В. Основи формування мотиваційних чинників трудової діяльності / О.В. Гаращук. – Дніпропетровськ: ПП „Моноліт”, 2009. – 368 с.
4. Директор школи. 2011. – №6. – С. 17.
5. Дюркгейм Э. Социология образования / Э. Дюркгейм. - М.: ИНТОР, 1996. – С. 108.
6. Економічний форум. 2011. – №1. – С. 141.
7. Куценко В.І. Вища і післядипломна освіта в ринкових умовах / За наук. ред. д.е.н., проф., чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина / РВПС України НАН України. – К.:РВПС України НАН України –205 с.
8. Куценко В.І. Соціальний вектор економічного розвитку / За наук. ред. д.е.н., проф., Б.М. Данилишина / Куценко В.І.,

ИННОВАЦИОННОЕ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ

– К.: Наукова книга, 2010. – 736 с.

9. Новиков В.С. Менеджмент в туризме / В.С. Новиков. – М.: ООО «Книгодел» МАТТР. – 2006, С. 187.

10. Похресник А. Стратегічна роль цілісного освітньо-наукового комплексу // Похресник А. // Вища освіта України, 2011. – №4. – С. 34.

11. Banfield E. The Moral Basis of a Backward Society. – Chicago, 1958.

12. Global Wealth 2010: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.capgemini>

13. Human development Report 2010/ The Real Wealth of Nations: Pathways to Human Development.

14. Talcott Parsons. The Concept Of Society: The Components and Their Interrelations. In: T.Parsons. Societies: Evolutionary and Comparative Perspectives. Englewood Cliffs (NJ): Prentice-Hall, 1966. – P. 5 – 29.